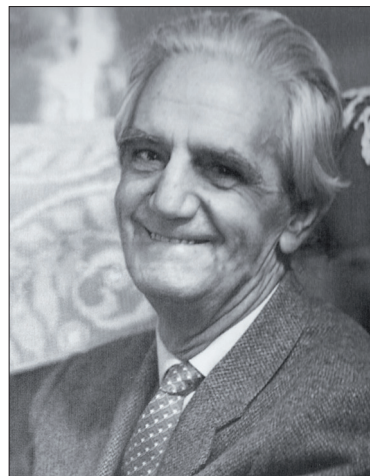

Ottlik Géza

(1912–1990)

„Egyetlen érzés mindent elhomályosít.
Egyetlen hang mindent elsüketít.
Egyetlen szó mindent eltakar.
Mégis: érzésen, halláson, beszéden át
vezet az út.”
(Weöres Sándor)

B. Müller Magda felvétele A Hajnali háztetők forgatásán készült 1986-ban

„Az időnek, nem mint »az örökévalóság« képmásának», hanem mint az ember túlléphetetlen dimenziójának – mondja Hans Robert Jauss –, melyben mindenkinek megvan a csak neki rendelt helye [...], és amelyben évei gigászi árnyát kell magával hurcolnia: ennek az időnek rá kell nyomnia bélyegét a műre; mert benne bírja az ember otthonát, és benne lelheti meg újra igazi Mennyországát – az emlékezés révén, ami visszahozza számára az elveszett időt, és a művészet révén, ami egyedül képes az időbelit időtlené emelni és képben rögzíteni annak imbolygó tüneményét”.

Jauss, Hans Robert, *Idő és emlékezés Marcel Proust Az eltűnt idő nyomában című regényében = Az irodalom elméletei II*, szerk. ТОМКА Beáta, Pécs, Janus Pannonius Tudományegyetem–Jelenkor, 1996, 75.

Iskola a határon

A CÍM JELENTÉSEI A regény már címével is egy jelentős térjelölő elemre, a „határ”-ra utal. Ez a szó később igen erős szimbolikus tartalmakkal telítődik: „országhatár” jelentését szinte elveszíti. A regény játékidő-rétege az 1923–1926 közötti három év, egészen közel még Trianonhoz, mégis sokkal fontosabb lesz a szövegben az embert embertől elválasztó, lélektani „határ”-ok jelölődése.

E fő értelmezési síkok mellett a szimbólum több „aljelentés”-t is hordoz: például feketeséget és fehérséget határol el egymástól. Ezzel szakaszolja az időt és a teret egyaránt: „Sár és hó” – mondja a középső fejezet, amely egyben a két biblikus című keretfejezetet „határol”-ja el egymástól. Nem kevésbé fontos az életkorok egymástól való „elhatárolás”-a sem (gyermekkor–felnőttkor). S nem lényegtelen „határ-szerep”-e van a vakációknak és az újabb tanéveknek sem az időben. A térben pedig a kőszegi hegyeknek, a „szombathelyi országút”-nak. Azokon innen a korlátozottság, azokon túl a szabadság birodalma található. A regény végén pedig a Dunának van „határoló” jelentése, amely egyben térélményként is megfogalmazza az időben való átlépést a felnőttkorba.

A REGÉNY TÉR- ÉS IDŐPOÉTIKÁJA A térpoétika legfontosabb eleme maga az *Iskola*, annak épülete, illetve lépcsői, folyosói, hálótermei, kisebb és nagyobb terei. De meghatározóak az épületet kívülről ölelő és a hozzá vezető terek is (a hatalmas park, a főallé [‘sétány’], a Gyöngyös-patak), amelyek egy nagyobb körben persze megintcsak kerítéssel behatároltak.

A külső térkört a kisváros – Kőszeg – főtere adja, ahol a regényt strukturáló bibliai idézet található („Non est volentis, neque currentis, sed miserentis Dei” – „Nem azé, aki akarja, sem azé, aki fut, hanem a könyörülő Istené”). Ezt a mondatot a regény szereplői csak akkor tudják elolvasni, amikor „kint” vannak a szabadság („felszabadság”) birodalmában, vagyis a városban, s nem bent az iskolában. Talán éppen ezért is lesz annyira fontos számukra.

Mint távolabbi, de fontos térjelölő szerepel a szövegben a Trieszti Öböl*. Ez a motívum a víz fogalomkörét is mozgásba hozza a „Sár és hó” fejezetcímmel, a Dunával, illetve a gyakori őszi köddel együtt. Ezek a motívumok-szimbólumok – a kőszegi hegyek „(horizont)határoló” láncolatával (!) együtt – alkotják a legkülső térpoétikai kört.

Az Iskola – amely most is iskola – egy 1996-os felvételen

A főallé ma – „Sár és hó”

A Trieszti-öböl látképe (2005) – „De mit akar ő annyira kifejezni, egyáltalán? Nincs semmi mondanivalója számukra. Miért bajlódjon gyarló szavakkal és bamba cselekedetekkel, amíg összeáll belőlük valami rozoga látszat, hogy érthessék az emberek? Dögöljenek meg. Semmi köze hozzájuk. Esze ágában sem volt, soha nem akart egy percig sem az emberek közt élni. Csak az a lovas! Az a Trieszt felé ügető lovas. Utolérte őt a hágón, és nehéz parancsot hozott. Egyetlen szóból állt: Élji!”**

* Ottlik feltételezhetően szimbolikus írásmódja szerint. Helyesen: Trieszti-öböl.

** O. G., *Iskola a határon*, Bp., Magvető, é. n., [1999]¹⁰, 279 (a későbbiekben: *Iskola*).

OBJEKTÍV IDŐ A valóságos, fizikai esz-
közökkel mérhető idő.

„A **SZUBJEKTÍV IDŐ** az egyén belső
időézelése, eseményekhez, történé-
sekhez kötődik. Ez az idő sohasem
egyformán telik, s a tartam érzete függ
az életkortól és főként az események
jelentőségétől, körülményeitől. Az idő
nem látható, érzékszervekkel nem ér-
zékelhető mivolta a művészi képzelet-
ben néhány allegorikus ábrázolási típus
kialakulásához vezetett.”*

„Az író újra meg újra figyelmeztet, hogy az idő kiismerhetetlen, egyetlen pillanatnak is oly gazdag tartalmai vannak, melyeket a töredékes megismerés nem foghat fel, és a művészi ábrázolás sem jeleníthet meg. Ottlik Géza nem kisebb célt tűzött maga elé, mint a teljes valóság ábrázolását, s mert tudatában van feladata rendkívüli voltának, néha mintha maga is visszariadna tőle. Ez azonban csak látszat, ügyes írói fogás. A regény bonyolult, mégis áttetsző szerkezete, előadás-módjának váltogatása, az idősíkok egymásba játszatása ugyanis lehetőséget ad arra, hogy a szigorúan vett jelen megnövekedett hatósugarába fogja a múltat és a jövőt is.”

RÓNAY László, *Kegyelemtan* – Ottlik Géza = R. L., *Társunk, az irodalom*, Bp., Szépirodalmi, 1990, 179–180.

Az ▶ objektív idő erőszakos mércéjével szembeszálló gyerekek mellett először ezeket a tereket veszik birtokukba az álmaik mellett. Aztán és közben ugyanúgy épül föl a regény zenei szerkezetű kompozíciója, mint Goncsarov *Oblomov*jáé és Thomas Mann *Varázshegyé*é. E regények elején a legkevesebb idő elmondásához szükséges a legtöbb szöveg, míg a regények végén évek telhetnek el egy-egy bekezdésben. Ekként lesz a ▶ szubjektív idő ábrázolásának egyik mesterpéldája az *Iskola a határon*.

Mészáros Sándor irodalomtudós meghatározta az idősíkok – igen erősen egymásra rímelő! – tartamát, ám úgy véli, ennél is „mélyebbre kell ásunk!” „Nem egyszerű időszembesítés strukturálja a regényt. Még csak nem is körkörös szerkezetű, bármennyire csábító volna a Non est volentis háromnapos, a Sár és hó három hónapos, a Sem azé, aki fut hároméves belső időgyűrűit csatlakoztatni a keret harminc évével, mert ez is csak váz.”**

A tér- és időelemek keresztül-kasul átszövik tehát egymást, s lesznek egymás jelentésének kiegészítői-erősítői. Ekképpen lesznek a szöveg szimbolizálódásának, megalkotottságának alapjai is, a regényegész összjelentésének egymástól elválaszthatatlan hordozói.

Emléktábla az *Iskola a határon* főbejáratának belső falán

* [Sz. n.], *Az idő talánya* = www.neprajz.hu/idokepek/chronos_tempus/ido_talanya.html [2007. 02. 18.]

** Mészáros Sándor, *Várakozás és bizonyosság* (Ottlik Géza: *Iskola a határon*) = *Küszöbök* (Az Alföld Stúdió antológiája), szerk. ACZÉL Géza, BERTHA Zoltán, MÁRKUS Béla, Debrecen, 1986, 127–159, idézet: 132.

Az emlékek egymás mellé vetítése és az időben való előre-hátra „sétálgatás” Ottlik Géza legkedvesebb „szórakozása” és írói módszerének lényege. Ezért nagyregénye képekké váló szavakban tudja rögzíteni az idő „imbolygó tüneményét”. Visszatekintéseiben éppen úgy benne van a jelen és a jövő, mint a múlt, mint az a bizonyos három év, amely „nem telt el, hanem van” (*Iskola*, 142).

„Nem tudom kifogástalan időrendbe szedni az eseményeket. Pedig szeretném. Igaz ugyan, hogy mindez s még sok más is, amit majd el kell mondanom, egyszerre volt érvényes, egy időben.”

(*Iskola*, 121.)

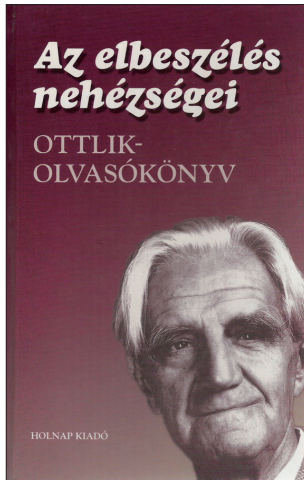
„A hálóteremnek három irányba néztek az ablakai, délnyugatra, északnyugatra és északkeletre. M. az egyik délnyugati, vagyis az épület homlokzata felőli ablakban könyökölt. Alkonyodott. A nap már lebukott a hegyek mögött, de még nem volt este. Egyáltalán nem volt este, majdnem világos nappal volt. A napot csak eltakarták a Keleti Alpok nyúlványai, de voltaképpen még nem szállt le. Tisztán meg lehetett különböztetni odalent a színeket, a lombok zöldjének többféle árnyalatát is. Csak a főalléba kezdett betelepülni lassacskán az esti sötétség, amelyet a fasor gyéren elhelyezett vasoszlopos lámpái sem tudnak majd eloszlatni. Erős hegyi levegő mart jólesően M. arcába; elkalandoztak a gondolatai; elindultak kifelé a hosszú főallén, a százéves fák emeletmagas sátra alatt, vissza az úton, amerre reggel befelé jött az anyjával; keresztül a park öléen, ki a főkapun, át a patak kis hídján meg a másikon, a felduzzasztott malomág kőhídján s a sikátorszerű utcácskán vissza a kisvárosba, végig a főutcán, elhagyva a várfal maradványait, a templomot, a bencés gimnáziumot meg a kis tér sarkán az Arany Strucc Szállodát, ahol az előző éjszakát töltötték, ki az állomásra és még tovább, az ismeretlen-ismerős nagyvilágba, amely Verne-regények tájaiból, francia nyelvkönyve képeiből, emlékeiből és vágyaiból tevődött össze, végtelen volt és rejtélyesen izgalmas, s melyet egy szokatlan arc, furcsa világitás, új íz vagy ismeretlen szag bármikor fel tudott idézni. M. távoli, magányos lovasokra gondolt, a trieszti öbölre, egy régi-régi, talán három vagy négy évvel ezelőtti karácsony éjszakára, a tegnap esti kocsizásra a városka aszfaltos főutcáján, Kehrling Béla teniszbajnokra, kovászos uborkára, mohos sziklára, fehér vitorlára; így jött az esti lehűlés. De még nem volt este, csak leszállt a nap a hegyek mögé. M. nézte az eget, és látta is, amit néz. Közel kilencszázszor fog még így leszállni a nap az Alpok nyúlványai mögé, de ő soha többé, vagy legalábbis rettenetesen sokáig nem fogja látni, amit néz.”

(*Iskola*, 29–30.)

„Bárhol érintjük az *Iskola a határon* világát és alakját, a teljességgel találkozunk. S ekközben még azt is szem előtt kell tartani, hogy »...egy valódi nagy versben vagy REGÉNYben olyan sokféle rend van, hogy nem is tudhatunk mindegyikről...« Az *Iskola a határon* ilyen »nagy regény«, a »hiperkomplex összefüggések« nagy műve. És én mégsem tudtam sohasem erről a műről mint »befejezett«, »zárt struktúrával rendelkező« regényről szólni, mert sohasem a befejezettsége vonzott, hanem a benne megvalósuló, minden újraolvasáskor felfedezést nyújtó »sokféle rend«, más szóval a regény képessége az állandó alakulásra, változásra. [...] A sokféle egyenrangú rend, a sokféle egyenrangú végkifejlet a regény meghatározó mozzanataként sorolja Ottlik regényét a 20. századi európai regény legkiválóbb művei közé. [...]

...a rendezetlen dolgok bármilyen megszokott formájú elrendezése a dolgok lényegének elfedése, ez Ottlik regényírásának kiindulópontja, és ebből következik, az írói gondolkodás logikája szerint, az *Iskola a határon* szándékos formai és tartalmi polifóniája.”

BÁNYAI János, [*Bárhol érintjük...*], elhangzott az Újvidéki Televízióban, valószínűleg 1979 végén. (Bányai János magánarchívuma, gépirat, kb. 65 sor, saját kézírásos, egyértelmű javításokkal, melyeket átvezettünk. Kiem. tölem – F. B.)

„Rá voltam utalva Szeredyre. Nagyon megszoktam már. Száz meg száz közös dolgunk volt; egyebem nem is nagyon. Aztán meg ő elfogadott. Rég megtanultam már, hogy itt nem nagyon lehet ugrálni, azaz mozgolódni, nevetni, sírni, haragomat vagy jókedvemet szabadjára engedni. Ehhez más hőmérséklet kell. Sokáig úgy látszott, hogy egyáltalán élni is csak a szeretet éghajlata alatt lehet. Megbénultunk, moccanni is alig lehetett, nemhogy nyújtózkodni, kedvünk, vágyaink mozdulatait követni, akár jelezve csupán. Aztán mégis, leesett a hó, kirajzolódott a jéghideg világ némely kontúrja. Megtanultunk élni a tájban és egymagunkban a többiek közt. Eltűrték egy-egy lélegzetvételt. Szeredynek köszönhettem a lélegzési technikámat jórészt.”

(*Iskola*, 326–327.)

AZ ISKOLA A HATÁRON MODERNSÉGE Az Ottlik-regény újdonsága éppen „leghagyományosabb” vonásában rejlik: a teljességről, az emberi lét lényegéről szeretne beszélni. Ami azonban igazán újszerű ebben, hogy a szöveg ezt a szándékot kifejezett, sőt hangsúlyozott tárgyává teszi. (Az első fejezetnek egyenesen ez a címe: *Az elbeszélés nehézségei*.)

Másrészt Ottlik középponti problémává emeli a nyelvel – általában az emberi nyelvel, illetve a regénynyelvel – kapcsolatos kérdéseket. Szövegében a nyelv kifejező, közlő funkcióival kapcsolatos alapbeállítódásainkra kérdez rá.

Harmadrészt az *Iskola a határon* újragondolja a regénykomponálás, a tér- és időkezelés, a szimbólumépítés eddig használatos módozatait. S mindezeket a kérdéseket nemcsak egyszerre lesz képes kezelni, hanem úgy tudja őket alkalmazni, hogy látszólag a legmegszokottabb formákat használja. (Ilyen például az első három szövegegység, ilyen a talált kézirat toposza, ilyenek a tartalomjegyzék – „Mutató” – „ősdi” fejezet-összefoglalói stb.)

Egyszerre hagyománytisztelő és hagyományromboló tehát a szöveg, amelyet az *Iskola a határon* megteremt.

Szembetűnően eredeti például a regényben a két főszólam (Bébé és Medvéé) és a mellékszólam (Szeredy Danié) megalkotottsága. Vagy Bébének (Medvének!?) az a monomániás állítása, hogy a velünk megtörtént dolgok mindig velünk maradnak, mert emlékezünk rájuk. S megértésükkel, vagyis múltunk – és egymás – megértésével még az idő is legyőzhető, sőt csakis és egyedül azzal győzhető le. Ennek az állításnak fő bizonyítéka a regény kiindulópontja. Szeredy Dani értelmetlen, ám magas helyiértékű kérdésére Bébé és Dani már halott barátjuk, Medve emlékeinek (kéziratának) felidézésével keres választ! (A kérdés: „Helyesen tette-e, hogy összeköltözött Magdával?”) Tulajdonképpen Medvével „beszélgetnek”, s az ő segítségét remélik egy jelenbeli kérdés helyességének vagy helytelenségének eldöntéséhez. Ezzel pedig máris legyőzték az időt, mert a kérdésre remélt válasz tényleg megérkezhet Medve kéziratából. Abból a kéziratból, amelynek halott szerzője, ím, újra hatással lehet a még élők világára.

A két (olykor három) elbeszélő szövegének állandó egymásba fűzése már önmagában is egyfajta tükrözés-jelleget ad a regénynek. Mindezt azonban Ottlik többszörözi egy híres Velázquez-kép

(*Las Meninas* – *Udvarhölgyek*) hangsúlyos motívummá (szimbólummá) emelésével. De a többszörösen tükrös szerkezetet erősíti a tér- és idő-szerkezet bonyolult egymásra rétegzése is. Továbbá, hogy az író kitüntetett szerepet szán a nyelven kívüli közlésformáknak (metakommunikáció, zajnyelv, gesztusnyelv stb.).

A szöveget összességében erőteljesen a képiség felé – a képi közlésmód felé – mozditja el Ottlik. Ez nemcsak a stílus világosságában, hanem a szerző nézőpont-cserélgetéseiben s az ezzel előidézett idő- és távlatváltásokban is tetten érhető. S (részben) ennek okán nincs határozott érték- vagy szerkezetbeli középpont, de még kitüntetett nézőpont sem a regényben (Bébéé sem az).

Velázquez: *Las Meninas* (Udvarhölgyek) – többszörös (ön)tükrözéses kompozíció

S tetéződik mindez még a botor szokatlansággal, hogy nincsenek benne egyértelmű azonosulási kereteket kínáló figurák sem. (A hagyományos olvasásmódoknak erősen ellentmond, ha egy regényben nincsenek igazi hősök!)

Ottlik Géza életbeli és regénybeli tiltakozása minden megszokottság ellen, minden állandósult forma és tartalom ellen, innen eredeztethető. Azért van szüksége két-három nézőpontra a legapróbb történések hitelességének eldöntéséhez is, mert tudja, hogy nincs két egyforma érzés a világon. Ugyanakkor szerinte ez az egyetlen dolog az emberi létezésben, „ami biztosan van”^{*}.

* O. G., Buda, Bp., Európa, 1993, 11.

UTÓÉLET ÉS FOGADTATÁS Ma már kétségtelen, hogy az utóbbi negyedszázad magyar irodalma azokat a modernségjegyeket öltötte magára, amelyek (egyik) első jelentős szövege Ottlik Géza *Iskola határonja* volt (1959). Az időfelbontást, a nyelvi rétegzettség sokféleségét, a több nézőpont alkalmazását azonban később is csak ritkán és keveseknek sikerült oly harmonikus szövegegészbe foglalni, mint amilyen ez a regény. Magának Ottlik Gézának sem, aki egész életén keresztül küszködött „a folytatás kényszeré”-vel (Szegegy-Maszák Mihály kifejezése). Az *Iskola* szövegének összetett gazdagságát azonban megközelíteni többé nem tudta. Utókora lényegében egyműves szerzőnek tekinti őt ma is. Ugyanakkor erősödik fogadtatásában az a nézet, hogy utolsó szövegegyüttese, a *Buda* jelentős teljesítménye a magyar posztmodernségnek. (Ennek szövegét már nem Ottlik, hanem szellemi örököse, Lengyel Péter író rendezte sajtó alá.)

*

Ottlik Géza szerint a nyelv akkor képes a legtöbbet közölni, ha szavakkal valójában nem mond semmit. Vagyis a hallgatás – szerinte – többet mondhat a szavaknál, sőt, csak a hallgatás járhat a teljesség közelében.

„A regény a hallgatás szövetéből készül, nem a beszéd fonálából. [...] A regény nyelven-inneni tartalmakat igyekszik létrehívni. [...] Nem a szó volt kezdetben, hanem a mondat, azt bontottuk fel mondatrészekre. Nem a mondat volt kezdetben, hanem a bekezdés, azt fejtettük ki mondatokban. Nem a bekezdés volt kezdetben, hanem a regény. A regényt már csak a hallgatás előzi meg.”

Ottlik Géza, *A regényről* = O. G., *Próza* = www.mek.oszk.hu/01000/01003/index.phtml [2007. 02.18.]

A Buda installációja („szerencsedió”-val) a 2005–2006-os kőszegi Ottlik-kiállításon

Írónk emlékezőművészetére az állandó ellentmondásosság jellemző. Szerinte egyrészt a „nem történik semmi”, másrészt a „bármelyik pillanatban úgy érezhetjük, minden megtörtént” érzéksalódása határozza meg életünket. (Lásd például *Minden megvan* című hosszúelbeszélését!)

Eme ellentmondások dacára is bizonyosak lehetünk azonban az ottliki világképnek s poétikának egyértelmű derűjében: mert „Ottlik írói univerzumában nincsen rossz ember, és teljességgel hiányzik belőle a gyűlölet”^{*}.

1. Az Ottlik-életmű a hipertextuális szövegszerveződés jeleit mutatja. Ugyanazok a motívumok, szereplők, élethelyzetek megjelennek az író több művében is. Gyűjtsetek olyan alkotásokat és műrészeket, amelyekben azonos szereplők, helyzetek találhatók!

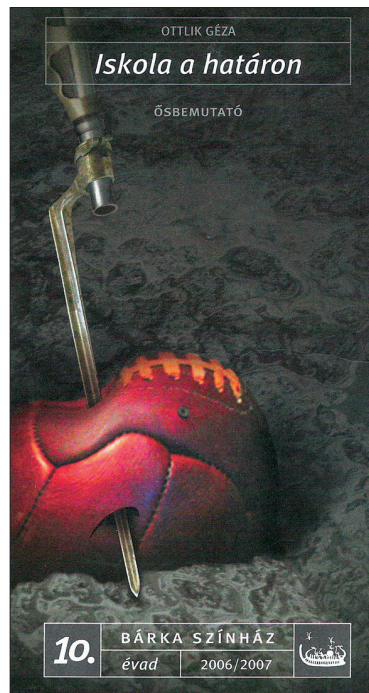
2. A hipertextualitás további jegye, hogy az *Iskola a határon* a fenti, egymásra utaló szöveghelyek, vagyis ugrópontok mentén, azok szerint is lehet olvasni. A szöveg tehát nem csak lineárisan rendezett. Az alineritás a posztmodernség egyik legjellemzőbb vonása – ezért is tartják a legmodernebbek egyik ősöknek Ottlik Gézát. – Mutasd ki a szöveg alineáris szövegpoétikájának néhány jellemző jegyét! (Lásd még e témához az első részben elmondottakat is, főképpen az [27–29.](#) és a [49. oldalt!](#))

3. Mondottuk, hogy Ottlik sokak szerint „egyműves” szerző – mint Madách... Ez a kijelentés csak látszatra igaz, hiszen bármennyire is kimagasló az életműből az *Iskola*, olyan remeklések találhatók mellette, mint a *Minden megvan* vagy *A Valencia-rejtély*, a *Hajónapló* s néhány kiváló novella (*Két mese*, *Szerelem*, *A szájszobrász*, *A Hegy lelke* stb.). – Olvasd el valamelyiket! Az egyik részletét megtalálod a [drámafejezet végén!](#)

4. Fordításai szintén remekművek. Említettük már *Az öreg halásza és a tenger* ([30. oldal](#)). Tegyük most hozzá Gottfried Kellertől a *Falusí Rómeó és Júliát*, illetve a *Copperfield Dávidot*, *Twist Olivért* Dickenstől s a Thomas Mann-novellákat. – Gyűjtsd össze Ottlik Géza fordításait!

Csontváry *Öreg halásza*

^{*} Kis PINTÉR Imre, *Lenni, de látni is a létezést*, Jelenkor, 1982/5, 398–406., idézet: 399.

Az *Iskola a határon* első színházi adaptációja (Budapest, Bárka Színház, 2006)

Az író bridzskészlete és híres tweedzakója a kőszegi Ottlik-kiállításon – „Mindannyian Ottlik zakójából bújtunk ki...” – mondják a posztmodernnek (más változatban lásd e mondást a 27. oldalon!). – Érdemes együtt is megismerkedni a 60. oldali Petri György-fotót, a 150. oldalon szereplő Márai-szobrot és ezt az alak nélküli, de fontos kultusztárgyat ábrázoló képet. Véletlenül (?) mindegyiknek hasonló a beállítása!

5. Ottlik matematikusnak tanult – mint ahogyan később tisztelője, Esterházy Péter is vagy elődje, Robert Musil (*Törless iskolaévei*). A világon elsősorban nem is mint író volt ismert, hanem mint remek bridzsszakértő. Az olasz Panorama című újság ezzel a címmel jelent meg halálakor: „Hetvennyolc éves korában meghalt a világ legnagyobb bridzsjátékosa, Ottlik Géza”. Angliában megjelent bridzskönyve fülszövegében pedig így jellemzik: „Hazájában szépíróként is ismert”. – Keress még olyan írókat a világirodalomban, akik írói életművüket mintegy „másodsorban” alkoták meg „főfoglalkozásuk” mellett!

6. 2004 áprilisának végén Kőszegen és Szombathelyen felolvastuk az *Iskola a határon* – a határok majdnem-megszűnése alkalmából. Az akcióban mintegy kétszázan vettek részt, olvasni szerető és Ottlikot szerető emberek, három napon keresztül. (Éjszaka nem olvastunk, bár az lett volna az igazi!) Felemelő élmény volt az együttes hangos olvasás. S mivel ezt Ottlik remekművével tehetjük, melynek köze van a mi szűkebb hazánkhoz, még mélyebben éltük át a szöveg nyújtotta katarzist. – Próbálkozatok meg Ti is egy ilyen projekttel! Meglátjátok, életre szóló élmény lesz! (Rendezhettek például 24 órás felolvasást is... 😊!)

„Lassan, méltóságos nyugalommal úszott velünk a hajó a csillogos nyári éjszakában. A bordái, palánkjai, kajütjei, valamennyi fa, vas, réz és kőc alkatrésze, egész teste finoman, szakadatlanul, tetten nem érhetően remegett. Mintha nem is a hajó remegését éreznénk, hanem belül, saját testünk sejtfalainak, vagy csupán a gondolatainknak, vagy csupán a vágyainknak, emlékeinknek lüktetését, vibrálását, eleven, örök lobogását a nyugalom biztos hajósúlyába zárva.”
(*Iskola*, 431.)

Minden résztvevő aláírta az általa felolvasott oldalakat

A „Sár és hó” című nagyjezet felolvasása (Varga Tímea fotója)